

Hans Ledegen
Onderzoeker Vlaams Centrum Schuldenlast

50.000 VLAAMSE GEZINNEN KUNNEN BUDGET NIET ZELFSTANDIG BEHEREN

De schuldenproblematiek groeit gestaag. Inkomsten- en budgetteringsproblemen zijn hier de belangrijkste oorzaken van. Welbepaalde maatschappelijke groepen zijn bijzonder kwetsbaar, zo blijkt uit de registraties die sinds 2007 nauwgezet bijgehouden worden.

De schuldenproblematiek in Vlaanderen blijft toenemen. Dat ondervinden de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in hun dagelijkse werking. In Vlaanderen zijn intussen 331 instellingen als schuldbemiddelaar erkend: 305 OCMW's, 22 CAW's en 4 samenwerkingsverbanden van OCMW's. De gestandaardiseerde registratie van de budgethulpverlening en schuldhulpverlening die deze instellingen aanbieden, is een van de voorwaarden om erkend te worden.

Die registratie bestaat uit een basisregistratie en een uitgebreide registratie.

Via de basisregistratie registreren alle erkende instellingen voor schuldbemiddeling sinds 2007 jaarlijks het aantal door hen behandelde dossiers budgethulpverlening en schuldhulpverlening. Aanvullend op de basisregistratie kwam vanaf 2008 een uitgebreide tweejaarlijkse registratie tot stand. Die heeft de vorm van een steekproef en moet een analyse van het cliëntenprofiel opleveren.

Dit artikel beschrijft enkele belangrijke vaststellingen. Eerst komt de basisregistratie aan bod, nadien de uitgebreide registratie. De verwerking hiervan gebeurt in opdracht van het Vlaams Centrum Schuldenlast (voorheen het Vlaams Centrum Schuldbemiddeling).

Gestage groei

De basisregistratie registreert het aantal dossiers budgethulpverlening en schuldhulpverlening. Onder budgethulpverlening vallen budgetbegeleiding en budgetbeheer. Bij budgetbegeleiding behoudt de cliënt het beheersrecht over zijn inkomen en beheert hij zijn budget met advies en

steun van de begeleider. Het hoogste aantal dossiers budgetbegeleiding werd geregistreerd in 2009 met 4.591 dossiers (2008: 3.710 dossiers, 2010: 3.959 dossiers, 2011: 4.377 dossiers).

Bij budgetbeheer wordt het beheer van de gelden van de cliënt geheel of gedeeltelijk overgelaten aan het OCMW of CAW. Zo komen de inkomsten van de cliënt geheel of gedeeltelijk op een budgetbeheerrekening die door het OCMW of CAW beheerd wordt. Het totale aantal dossiers budgetbeheer kent sinds 2009 een stijgende trend die in 2010 en 2011 nog duidelijker wordt (2008: 10.213 dossiers, 2009: 10.388 dossiers, 2010: 11.504 dossiers, 2011: 12.485 dossiers). Het totale aantal dossiers budgethulpverlening – de som van het aantal dossiers budgetbegeleiding en budgetbeheer – was in 2008 met 13.923 het laagst en stijgt vanaf 2009 continu: 14.979 in 2009 (+ 7,58%), 15.463 in 2010 (+ 3,23%) en 16.862 in 2011 (+ 9,05%). Opmerkelijk is dat het aandeel van de dossiers budgetbeheer binnen de dossiers budgethulpverlening over de periode 2008-2011 ongeveer één kwart bedraagt. De hulpverlener kiest duidelijk meer voor budgetbeheer dan voor budgetbegeleiding.

Schuldhulpverlening streeft ernaar een regeling omtrent de wijze van betaling van schulden tot stand te brengen tussen personen met schulden en hun schuldeisers. Ook dienstverlening in verband met de betwisting van een schuld ten aanzien van de schuldeiser, bijvoorbeeld het opwerpen van een verjaring, valt hieronder. De schuldbemiddelaar zal inlichtingen inwinnen bij verschillende schuldeisers, de gegrondheid of de wettelijkheid van de door de schuldenaar aangegane verbintenissen onderzoeken, en indien mogelijk een betalingsplan opstellen of de schuld betwisten, dit aan de schuldeiser voorleggen en erover onderhandelen, het plan uitvoeren en het verloop ervan nagaan.

Schuldhulpverlening wordt in de basisregistratie onderverdeeld in verschillende klassen: eenmalige schuldbemiddeling, schuldbemiddeling 'an sich', schuldbemiddeling gecombineerd met budgetbegeleiding, schuldbemiddeling gecombineerd met budgetbeheer en tot slot collectieve schuldenregeling.

In de collectieve schuldenregeling wordt onderscheid gemaakt naarmate de erkende instelling enkel de voorbereidende werkzaamheden doet of aangesteld is als schuldbemiddelaar, al dan niet gecombineerd met budgetbegeleiding en/of budgetbeheer.

Het aantal éénmalige schuldbemiddelingen bedraagt op jaarbasis 19.397 (2008), 18.273 (2009), 19.252 (2010) en 15.982 (2011). De belangrijke terugval van het aantal dossiers in 2011 kan misschien worden verklaard door de toename van het aantal instellingen die hun eenmalige bemiddelingen niet meer bijhouden: 79 instellingen (23,87%) in 2009, 88 instellingen (26,59%) in 2010 en 110 instellingen (33,23%) in 2011. Hierdoor is het aantal éénmalige schuldbemiddelingen waarschijnlijk onderschat.

Schuldbemiddeling an sich is niet éénmalig en vereist verdere opvolging. Het aantal dossiers schuldbemiddeling 'an sich' blijft in 2008 (8.177 dossiers) en 2009 (8.172 dossiers) vrij constant maar stijgt aanzienlijk tot 9.443 (+ 15,55%) in 2010 en tot 9.778 (+ 3,55%) in 2011 – meteen het hoogste cijfer.

Het aantal dossiers schuldbemiddeling gecombineerd met budgetbegeleiding is in 2011 opnieuw sterk gedaald tot 6.184 dossiers (2008: 6.062 dossiers, 2009: 6.862 dossiers, 2010: 6.712 dossiers) en komt hiermee opnieuw op het niveau van 2008. De stijgingen in 2009 en 2010 zijn ongedaan gemaakt. Het aantal dossiers schuldbemiddeling met budgetbeheer blijft relatief stabiel over de jaren (2008: 19.631 dossiers, 2009: 20.663 dossiers, 2010: 20.195 dossiers, 2011: 20.087 dossiers). Het aantal dossiers schuldbemiddeling met budgetbeheer bedraagt sinds 2008 steeds meer dan het drievoudige van het aantal dossiers schuldbemiddeling met budgetbegeleiding. Zoals ook het geval is bij de geregistreerde dossiers budgetbegeleiding en budgetbeheer in het kader van budgethulpverlening, kiest de hulpverlener ook hier dus duidelijk veel vaker voor budgetbeheer.

Collectieve schuldenregeling is een gerechtelijke procedure voor structurele schuldproblemen. Het doel is om in de mate van het mogelijke schulden af te betalen terwijl de cliënt toch nog menswaardig kan leven. Na afloop van de collectieve schuldenregeling kan de cliënt weer schuldenvrij door het leven. Het aantal dossiers collectieve schuldenregeling neemt over de periode 2008-2011 almaar toe, met de kleinste stijging in 2011. Het totale aantal behandelde dossiers collectieve schuldenregeling, bedraagt 7.248 in 2008, 8.436 in 2009, 10.190 in 2010 en 10.278 in 2011. De toename met 41,80% sinds 2008 is zeker vermeldenswaard.

Alleszins staat vast dat steeds meer gezinnen moeite ondervinden om met hun beschikbare inkomen de eindjes aan elkaar te knopen of dat ze moeilijk zelfstandig hun budget kunnen beheren. De som van het totale aantal dossiers budgetbegeleiding en budgetbeheer in de basisregistratie, ongeacht of er budgethulpverlening of schuldhulpverlening wordt aangeboden, stijgt immers jaar na jaar tot 50.022 dossiers in 2011 (ter vergelijking: 44.509 dossiers in 2008, 47.949 dossiers in 2009, 48.764 dossiers in 2010). Dit betreft dus niet alleen huishoudens met schulden (schuldhulpver-

lening). Ook huishoudens die geen schulden hebben maar toch ondersteuning nodig hebben bij het beheren van hun budget, worden opgenomen in dit cijfer (budgethulpverlening).

Kwetsbare bevolkingsgroepen

De uitgebreide registratie brengt de belangrijkste profielgegevens van het cliënteel in schuldhulpverlening bij de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in kaart. In tegenstelling tot de basisregistratie, die elk jaar plaatsvindt, wordt de uitgebreide registratie vanaf 2008 via een tweejaarlijkse steekproef uitgevoerd. Om het profiel op te maken wordt gepeild naar sociaaldemografische kenmerken (geslacht, leeftijd, nationaliteit, gezinssamenstelling en -grootte, aantal personen ten laste, huisvestingssituatie en scholingsgraad), sociaaleconomische kenmerken (arbeidsituatie, aantal personen dat bijdraagt aan het inkomen, aard en bedrag van de inkomsten), schuldenlast (bedrag, soorten schulden, aantal schuldeisers, aantal minnelijke en gerechtelijke invorderingen, bedrag van het leefgeld en schuldoorzaken) en de geboden dienstverlening (looptijd dossier, ervaren moeilijkheden en wijze waarop men de schuldbemiddelingsdienst heeft leren kennen).

Enkele belangrijke bevindingen:

Bepaalde bevolkingsgroepen zijn duidelijk extra gevoelig om in schuldhulpverlening verzeild te geraken. Hiertoe behoren vooral degenen in de leeftijdsklassen 30-39 jaar en 40-49 jaar (26,11% respectievelijk 25,09%). Huurders zijn voor 80,69% vertegenwoordigd in de steekproef, en dat terwijl driekwart van de Vlamingen eigenaar is van een woning. Het bezit van een eigen woning blijft een buffer tegen kansarmoede. Opleiding, bijscholing of herscholing verkleint duidelijk het risico om in schuldhulpverlening te belanden: 65,49% van de cliënten/partners beschikte in 2011 hoogstens over een diploma lager secundair onderwijs terwijl deze groep in Vlaanderen slechts 28% vertegenwoordigt. Hoewel één op drie Vlamingen een diploma hoger onderwijs behaalde, had slechts 2,17% van de hulpvragers/partners een opleiding van dat niveau. Diegenen die hoogstens een diploma hoger secundair behaalden, waren minder in schuldhulpverlening indien zij ASO-onderwijs gevolgd hadden. Alleenwonenden en eenoudergezinnen (45,24% respectievelijk 16,77%) en werkloze gezinnen (51,47%) zijn merkelijk sterk vertegenwoordigd in de schuldhulpverlening in vergelijking met hun aandeel in de Vlaamse bevolking. In 2011 werd tevens een verdubbeling van het aandeel niet-Belgen in schuldhulpverlening tot 11,34% vastgesteld.

Wat vaststaat is dat inkomstenproblemen de belangrijkste oorzaak zijn van schuldenproblemen. De tweede belangrijkste oorzaak is een tekort aan administratieve vaardigheden, gevolgd door moeilijkheden met het beheer van eigen gelden en overbesteding.

De tien meest voorkomende schuldensoorten staan in de tabel, opgenomen in dit artikel. Zoals ook uit de uitgebreide registratie van 2009 blijkt, ondervinden veel huishoudens problemen om dagelijkse uitgaven te financieren. De top

drie van de schuldensoorten bestaat uit energieschulden, gezondheidsschulden en leningen op afbetaling. De gegevens spreken overigens voor zich. Veel huishoudens kampen met consumentenkrediet schulden.

Soort schuld	Kans op aanwezigheid in een dossier in 2011 (in%)
Energieschulden/nutsvoorzieningen	49,32
Gezondheidsschulden	36,01
Leningen op afbetaling	31,05
Fiscale schulden	27,38
Kredietopening	28,58
Telefoon/gsm	29,01
Strafrechtelijke schulden, boetes	23,85
OCMW-schulden	25,20
Huurschulden	25,27
Aankoop op afbetaling	14,33

Tabel: Tien meest voorkomende soorten schulden

Bron: 'Cijfer- en profielgegevens van de Vlaamse huishoudens in budget- en/of schuldhulpverlening anno 2011'. Onderzoeksrapport. Vlaams Centrum Schuldenlast.

De erkende instellingen voor schuldbemiddeling leveren steevast grote inspanningen om de schuldenproblemen bij hun cliënteel op te lossen. Helaas wordt het moeilijker om minnelijke akkoorden af te sluiten met schuldeisers en invorderaars. De overheid moet daarom wettelijke gevolgen verbinden aan de tussenkomst van een erkende instelling voor schuldbemiddeling. Dit kan bijvoorbeeld door een tijdelijk verbod op verdere invorderingen te verbinden aan de tussenkomst van een erkende schuldbemiddelaar. Ook zouden schuldeisers verplicht moeten worden gemotiveerd te antwoorden op betwistingen die opgeworpen worden door erkende schuldbemiddelaars.

Terloops vermeld maar daarom niet minder belangrijk is dat deze onderzoeksgegevens beperkt zijn tot de cliënten die bij de Vlaamse OCMW's en CAW's bekend zijn. Onderzoeksgegevens afkomstig van bijvoorbeeld een advocaat zijn voorlopig nog niet voorhanden. ①

Verschenen in Lokaal

1 op 3 Vlaamse besturen groeit al mee.
En u?

Heeft u interesse in onze formule 'samen groeien, samen oogsten, samen proeven'?
Neem dan vrijblijvend contact met ons op via vennoot@cipal.be of neem een kijkje op www.ikwilvennootworden.be

**Wat we samen doen,
doen we beter**